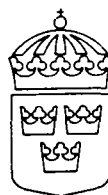

Regeringens proposition

1992/93:211

om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund
än Svenska kyrkan m.m.

Prop.
1992/93:211

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp
i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 25 februari 1993.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Reidunn Laurén

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i de nuvarande reglerna om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan. Det föreslås bl.a. att Kammarkollegiet skall pröva frågan om vigselrätt för sådana trossamfund samt förordna vigsselförrättare inom samfund som har fått vigselrätt. En annan nyhet är att de nuvarande behörighetsbevisen för vigsselförrättare avskaffas.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1993.

1 Förslag till

Lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 3 §

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund, *om regeringen har medgett samfundet vigselrätt och länsstyrelsen har utfärdat ett intyg om prästens eller befattningshavarens behörighet,*

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. *sådan* präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund *som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen (1993:000) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,*

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Annat trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

2 § Kammarkollegiet får, efter ansökan av ett trossamfund som har fått tillstånd att förrätta vigsel, förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare.

Innan en person förordnas till vigselförrättare skall Kammarkollegiet pröva att han har de kunskaper som behövs för uppdraget. Kammarkollegiet får uppdra åt trossamfundet att utföra denna prövning.

Ett förordnande att vara vigselförrättare gäller tills vidare, om det inte har begränsats att gälla till en angiven dag.

3 § Om Kammarkollegiet finner att ett trossamfund som fått tillstånd att förrätta vigsel inte längre uppfyller kraven enligt 1 §, skall Kammarkollegiet återkalla tillståndet.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt 2 § andra stycket eller missköter vigselförrättaren sin uppgift, skall Kammarkollegiet återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

Ett förordnande att vara vigselförrättare skall återkallas av Kammarkollegiet, om samfundet begär det.

Om en vigselförrättare avlider, skall samfundet snarast anmäla detta till Kammarkollegiet.

4 § Ett trossamfund som har fått tillstånd att förrätta vigsel skall hålla Kammarkollegiet underrättat om vem som är behörig att företräda samfundet samt om samfundets postadress.

Den som har förordnats till vigselförrättare skall hålla Kammarkollegiet underrättat om sin postadress.

5 § Beslut av Kammarkollegiet enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Ett förordnande att vara vigselförrättare som har meddelats före ikraftträdandet och som inte har upphört att gälla före den tidpunkten gäller som om det hade meddelats med tillämpning av denna lag.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 februari 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Wibble, Björck, Davidsson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Laurén

Proposition om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan m.m.

1 Inledning

Enligt 4 kap. 3 § äktenskapsbalken är präster och andra befattningshavare inom andra trossamfund än Svenska kyrkan behöriga att förrätta vigsel om regeringen har medgett samfundet vigselrätt och länsstyrelsen har utfärdat intyg om behörigheten.

I det praktiska rättslivet har det visat sig att reglerna om när behörigheten inträder har missuppfattats i en del fall. Detta har lett till att vigslar har förrättats utan att vigselförrättaren har varit behörig, vilket har fått till följd att förrättningarna har varit ogiltiga. Det har också hänt att en vigsel har förrättats sedan vigselförrättarens behörighet har upphört, även det med följd att förrättningen har varit ogiltig.

I en inom Justitiedepartementet upprättad departementspromemoria, Behörighet att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan m.m. (Ds 1992:94), föreslås att reglerna ändras. Enligt förslagen skall beslut om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan samt om förordnande resp. entledigande av vigselförrättare inom ett trossamfund som fått vigselrätt fattas av en myndighet, Kammarkollegiet. Promemorian har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas en sammanfattning av promemorian som *bilaga 1*, de lagförslag som läggs fram i promemorian som *bilaga 2* och en förteckning över remissinstanserna som *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Justitiedepartementets dnr 92-3292).

Regeringen beslutade den 11 februari 1993 att inhämta Lagrådets

yttrande över förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken och förslag till lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan. Lagrådsremissens lagförslag bör bifogas protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Lagrådet har lämnat lagförslagen utan erinran. Lagrådets yttrande bör fogas vid protokollet som *bilaga 5*.

Jag har gjort några redaktionella ändringar i de remitterade lagförslagen.

I ärendet har jag samrått med chefen för Civildepartementet.

2 Allmän motivering

2.1 Bakgrund

Sedan slutet av 1800-talet har andra trossamfund än Svenska kyrkan kunnat få tillstånd att förrätta vigsel. Detta bygger på en sedan länge gällande princip i svensk rätt om valfrihet i fråga om formen för äktenskaps ingående. Det har ansetts stämma bäst med den principen att vigsel inom trossamfund skall vara tillgänglig för alla, dock med det förbehållet att vigsel skall kunna ske endast inom trossamfund som har en organisation som erbjuder tillräckliga garantier för att lagens föreskrifter om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder iakttas (jfr prop. 1951:100 s. 91).

Före 1952 grundades medgivanden av vigselrätt på samfundens troslära. Vigselrätt medgavs generellt för prästerskapet inom vissa erkända främmande trossamfund. Innan en präst inom ett sådant trossamfund fick utöva sin behörighet att viga skulle det styrkas, i Stockholm hos Överståthållarämbetet och på övriga orter hos länsstyrelsen, dels att samfundets prästerskap hade rätt att med laga verkan förrätta vigsel och dels att personen i fråga var präst i samfundet och enligt samfundets regler var behörig att viga (se prop. 1951:100 s. 83).

Från 1952 har frågan om medgivande av vigselrätt inte längre samband med samfundens troslära. I förarbetena till 1951 års religionsfrihetslag framhölls att något anspråk på rätt att viga med laga verkan inte kan härledas ur rätten att åtnjuta religionsfrihet men att varje samfund är oförhindrat att, på det sätt samfundet finner lämpligt, omgärda sina medlemmars äktenskap med religiös helgd. Frågan om religiösa ceremonier också skall bilda utgångspunkt för äktenskapets borgerliga rättsverkningar sades vara ett praktiskt spörsmål som måste avgöras med hänsyn inte bara till kravet på likställighet utan också till behovet av garantier för att lagens bestämmelser om vigsel iakttas.

Ett medgivande av vigselrätt måste, enligt propositionen, grundas

på att det finns ett tillräckligt behov. Det ansågs dock böra ankomma på trossamfundet att själva, med hänsyn till behovet av vigselförrättare och övriga omständigheter, avgränsa de befattningar som skulle vara förenade med vigselrätt och uppställa sådana utbildnings- och kompetenskrav att dessa befattningar kunde bilda underlag för ett mer generellt medgivande. Det skulle ankomma på regeringen att, efter en utredning av omständigheterna i varje särskilt fall, avgöra om de religiösa samfundens präster eller predikanter skulle få viga med rättslig verkan. Om förutsättningar för ett mer generellt medgivande saknades, ansågs det inte vara något hinder att regeringen begränsade sitt medgivande till att gälla vissa personer med personliga förordnanden (se prop. 1951:100 s. 91 f.).

2.2 Nuvarande ordning

Enligt äktenskapsbalken är präster och andra befattningshavare i andra trossamfund än Svenska kyrkan behöriga att förrätta vigsel, om regeringen har medgett trossamfundet vigselrätt och länsstyrelsen har utfärdat intyg om behörigheten (4 kap. 3 § äktenskapsbalken). Ett sådant intyg skall enligt förordningen (1987:1017) om vigselförrättare i annat trossamfund än Svenska kyrkan utfärdas på samfundets begäran av länsstyrelsen i det län där samfundets styrelse har sitt säte. Samfundet har inte skyldighet att meddela länsstyrelsen att en vigselförrättares behörighet har upphört. Om samfundet har medgett vigselrätt före den 1 januari 1988, finns dock en sådan skyldighet (jfr 2 § kungörelsen /1951:703/ med vissa bestämmelser ang. vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan).

Vid sin prövning av frågor som rör vigselrätt har regeringen i enlighet med vad som uttalades i 1951 års förarbeten hållit fast vid principen att ett trossamfund som skall medges vigselrätt skall kunna erbjuda tillräckliga garantier för att äktenskapsbalkens föreskrifter om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder iakttas. Enligt den praxis som har utvecklats görs en samlad bedömning av flera omständigheter. Det krävs att det sökande samfundet har en tillräckligt fast organisation och att det kan betraktas som varaktigt. Samfundets verksamhet skall sålunda ha pågått under en inte obetydlig tid och den skall ha en viss omfattning. I regel krävs därjämte ett ganska betydande antal medlemmar. Som ett riktmärke har använts att medlemmarna bör vara fler än 3 000.

Det krävs också i regel att samfundet har antagit stadgar varav framgår bl.a. dess beslutande organ, hur styrelsen utses och var styrelsen skall ha sitt säte. Också villkoren för medlemskap i samfundet bör framgå av stadgarna.

Vidare har kvalifikationerna hos den eller dem som avses bli

vigselförrättare tillmätts betydelse. Slutligen har det fordrats att samfundet har en vigselordning som uppfyller vad som krävs för att en vigsel skall vara giltig enligt äktenskapsbalkens regler.

Även när det gäller formen för förordnande av vigselförrättare har regeringen hållit fast vid de principer som uttalades i 1951 års förarbeten. Vissa trossamfund som har medgetts vigselrätt har anförtrotts uppgiften att själva utse vigselförrättare. I regeringens beslut om vigselrätt har angivits vilket organ inom samfundet som skall utse vigselförrättare och vilka kvalifikationskrav som vigselförrättaren skall uppfylla. Ofta följer rätten att förrätta vigsel en viss befattning inom samfundet. För andra trossamfund har regeringen begränsat sina medgivanden till att avse vigselrätten och förbehållit sig rätten att utse de enskilda vigselförrättarna.

I de fall då regeringen utser vigselförrättare anges numera i beslutet att förordnandet gäller så länge vigselförrättaren kvarstår i sin befattning. Beslutet brukar dessutom innehålla en upplysning om att den som fått rätt att förrätta vigsel inte är behörig att göra det förrän länsstyrelsen har utfärdat ett intyg om behörigheten.

2.3 Överväganden

2.3.1 Behov av ändringar

För att en vigsel skall vara giltig fordras bl.a. att vigselförrättaren är behörig (se 4 kap. 2 § äktenskapsbalken). Detta krav grundar sig på vigselns egenskap av offentlig förrättning, vilken egenskap det har ansetts vara viktigt att strängt hålla fast vid (jfr Tottie, Äktenskapsbalken s. 69). Enligt giftermålsbalkens regler inträdde behörighet för vigselförrättaren i och med själva förordnandet. Visserligen fick behörigheten inte utövas innan länsstyrelsen hade utfärdat behörighetsintyg, men om så ändå skedde var en förrättad vigsel inte ogiltig. När äktenskapsbalken infördes sammanfördes de bestämmelser som gällde vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan med reglerna om behörighet att förrätta vigsel till en lagparagraf, 4 kap. 3 § äktenskapsbalken. Då uppställdes som ett ytterligare villkor för behörigheten att länsstyrelsen har utfärdat behörighetsintyg för vigselförrättaren.

Denna ordning har visat sig medföra problem. Det har förekommit att vigselförrättare inte har uppfattat att ett intyg från länsstyrelsen är en förutsättning för behörighet. Vigsel har sålunda i många fall förrättats av personer som väl förordnats att vara vigselförrättare men för vilka behörighetsbevis inte utfärdats. Detta har medfört att förrättningarna är ogiltiga som vigslar. Det har också förekommit att vigslar har förrättats sedan vigselförrättarens behörighet har upphört, exempelvis därför att personen i fråga har lämnat det samfund för

vilket vigselrätten medgetts. Vigsselförrättningarna har därmed varit ogiltiga.

Har vigsselförrättaren, som i de fall jag har nämnt, inte varit behörig och är vigsselförrättningen därför ogiltig, kan regeringen godkänna förrättningen om det finns synnerliga skäl. Sådana synnerliga skäl kan föreligga exempelvis om vigseln är ogiltig trots att alla inblandade utgått från att den var giltig. Frågan om godkännande tas upp av regeringen på ansökan av mannen eller kvinnan eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne (4 kap. 2 § äktenskapsbalken). Ett godkännande innebär att äktenskapet anses ha bestått alltsedan vigseln.

Visserligen kan en vigsel många gånger godkännas i efterhand på grund av synnerliga skäl. En sådan situation är dock förenad med svårigheter och oro för enskilda. Vidare kan det förhållandet att vigseln inte är civilrättsligt giltig föra med sig problem av moralisk eller religiös art för personer som har upptagit äktenskapligt samliv i förlitan på att de genom vigseln blivit att betrakta som makar inte bara i religiöst hänseende utan också rättsligt.

Reglerna bör enligt min mening ändras så att det inte riskeras att vigslar blir ogiltiga på det sätt som kunnat ske hittills.

Som jag har anført i det föregående (avsnitt 2.1) är det i Sverige en gammal princip att vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan skall vara möjlig. Sedan länge har också olika trossamfund medgetts vigselrätt. De problem som jag har redovisat hör samman med denna princip så till vida att de inte skulle ha uppkommit om inte vigselrätt hade medgetts andra trossamfund än Svenska kyrkan. Enligt min mening bör vi dock slå vakt om den angivna principen. De problem som finns synes också i huvudsak kunna lösas genom att reglerna om medgivande av vigselrätt och förordnande av vigsselförrättare utformas något annorlunda.

I detta sammanhang avser jag också att ta upp frågan om ärenden angående vigselrätt kan handläggas av en myndighet i stället för, som i dag, av regeringen.

2.3.2 Vem skall besluta i frågor om vigselrätt för trossamfund?

Mitt förslag: Kammarkollegiet, och inte som nu regeringen, skall pröva frågor om vigselrätt.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 14).

Remissinstanserna: Nästan alla remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. En remissinstans anser att den nuvarande ordningen bör bestå.

Skälen för mitt förslag: Att delegera regeringsärenden har sedan länge varit ett viktigt sätt att rationalisera regeringens verksamhet. Detta gäller både ärenden som regeringen avgör efter besvär och ärenden som regeringen prövar som första och enda instans. Enligt de riktlinjer som gäller för delegeringsarbetet bör regeringen befrias från ärenden som inte kräver ett ställningstagande från regeringen som politiskt organ (jfr prop. 1989/90:100 bil. 2 s. 49). Jag anser att det därför bör övervägas om prövningen av frågor om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan kan delegeras till en myndighet.

Som framgår av redogörelsen i det föregående (avsnitt 2.2) har i regeringens praxis, vilken får ses i belysning av tidigare förarbetsuttalanden, utbildats fasta normer för bedömningen av frågor om vigselrätt för trossamfund. En samlad bedömning görs av flera omständigheter, såsom samfundets organisation och verksamhet, antalet medlemmar i samfundet och samfundets vigselordning. Även kvalifikationerna hos den eller dem som avses bli vigselförrättare ingår i denna bedömning.

Som jag kommer att utveckla längre fram (avsnitt 2.3.4) bör väsentligen samma principer tillämpas även i fortsättningen. Mot bakgrund av detta finns det knappast fog för att anse att prövningen av frågor om vigselrätt kräver ett ställningstagande av regeringen som politiskt organ. En klar majoritet av remissinstanserna delar denna ståndpunkt. Prövningen av ärenden om vigselrätt bör därför flyttas till ett underordnat organ.

I promemorian föreslås att Kammarkollegiet skall pröva dessa frågor. Majoriteten av remissinstanserna är positiva till det. Kammarkollegiet uttalar för egen del att kollegiet är lämpat att handlägga frågor om vigselrätt.

Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund (SST) anser att det bör övervägas om prövningen skall flyttas över till nämnden eller om nämndens kompetens bör tas till vara på något annat sätt. Nämnden, som består av företrädare för olika trossamfund och församlingar, har till uppgift att fördela statsbidrag till andra trossamfund än Svenska kyrkan (se 1 och 2 §§ förordningen /1989:272/ med instruktion för Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund). Sveriges frikyrkoråd och De fria kristna samfundens råd instämmer i SST:s synpunkter. Det anmärks dock att det finns olika uppfattningar bland medlemssamfunden om SST:s roll.

Jag anser för min del - i likhet med de flesta remissinstanserna - att Kammarkollegiet är den myndighet som är mest lämpad att pröva frågor om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan. SST har dock kunskaper om olika trossamfund som bör tas till vara. Till detta återkommer jag i specialmotiveringen.

En remissinstans ifrågasätter om det är nödvändigt att pröva frågan

om ett trossamfund skall anförtros vigselrätt. Det anförs att beslutet om förordnande av vigselförrättare får anses innebära även ett ställningstagande till frågan om samfundets vigselrätt. Prop. 1992/93:211

När frågan om vigselrätt provas skall det göras en samlad bedömning av flera omständigheter. Jag återkommer längre fram till dessa (avsnitt 2.3.4). Vad som främst skall bedömas är samfundets organisation och verksamhetens varaktighet. Denna prövning är av särskilt slag och av grundläggande betydelse. Den bör, enligt min mening, hållas åtskild från prövningen av enskilda vigselförrättare.

Ett trossamfund kan i vissa fall fråntas sin vigselrätt. Även denna prövning bör anförtros åt Kammarkollegiet.

2.3.3 Förordnande och entledigande av vigselförrättare

Mitt förslag: Beslut om förordnande av vigselförrättare skall meddelas av Kammarkollegiet. De nuvarande behörighetsbevisen skall avskaffas och behörigheten att viga inträda omedelbart genom beslutet. Ett förordnande skall gälla tills vidare eller till en viss angiven dag. Förordnande av vigselförrättare skall kunna återkallas av Kammarkollegiet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 11).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har tillstyrkt förslaget. En remissinstans anser att vigselförrättare bör förordnas av länsstyrelsen.

Skälen för mitt förslag: Enligt nuvarande regler är präster och andra befattningshavare i andra trossamfund än Svenska kyrkan behöriga att viga, om dels regeringen har medgett samfundet vigselrätt och dels länsstyrelsen har utfärdat intyg om behörigheten. En följd av att behörighetsbevis utfärdas är, förutom att vigselförrättaren blir behörig, att det hos olika länsstyrelser finns uppgifter om vilka som är behöriga vigselförrättare. Enligt min mening är det, med hänsyn till att det rör sig om myndighetsutövning, ställt utom tvivel att uppgifter om behöriga vigselförrättare måste finnas hos någon myndighet. I detta avseende fyller tydligen behörighetsbevisen en god funktion. Samtidigt måste man konstatera att det faktum att behörigheten inträder först när behörighetsbevis har utfärdats är orsaken till många av de olägenheter som jag tidigare har redovisat.

Det har nämligen visat sig att ordningen med behörighetsbevis har missuppfattats på många håll. Man har inte förstått att behörighetsbevisen är en förutsättning för att vigselförrättaren skall vara behörig. Vigslar har därför i flera fall förrättats av personer som väl varit förordnade som vigselförrättare men som inte fått behörighetsbevis

Den nuvarande ordningen kom till när äktenskapsbalken infördes. Tidigare gällde att vigselförrättaren var behörig innan länsstyrelsen hade utfärdat något intyg. Behörigheten fick visserligen inte utövas dessförinnan, men om så skedde ansågs vigseln ändå giltig. Om behörigheten gäller från förordnandet elimineras tydligen de nyssnämnda problemen. En ny ordning bör därför utformas på det sättet.

En återgång till den ordning som gällde före äktenskapsbalken skulle dock innebära att det inte kommer att finnas helt tillförlitliga register över behöriga vigselförrättare hos någon myndighet. Som jag tidigare har berört utser trossamfunden själva vigselförrättare i de flesta fall. Det är visserligen möjligt att ålägga trossamfunden en skyldighet att hos en myndighet anmäla vilka vigselförrättare som förordnats, men man kan enligt min mening inte bortse från att sådana uppgifter, t.ex. av förbiseende, kan försenas eller helt utebli. Att införa en uppgiftsskyldighet med exempelvis vite som sanktion gör ingen skillnad i detta avseende.

Vad jag har sagt leder till den slutsatsen att beslut om förordnande av vigselförrättare bör fattas av en myndighet. Vigselförrättarens behörighet bör, som jag redan sagt, inträda genast med beslutet. Myndigheten får därigenom en aktuell förteckning över de personer som är behöriga att vara vigselförrättare.

Frågan uppkommer då om det finns anledning att behålla de särskilda behörighetsbevis som länsstyrelserna i dag utfärdar. Förutom att de medför behörighet för vigselförrättare och innehåller vissa uppgifter om vigselförrättare torde behörighetsbevisen inte ha någon annan funktion än att de gör det möjligt för vigselförrättaren att styrka sin behörighet (jfr NJA II 1951 s. 315). I alla dessa hänseenden kan behörighetsbevisen enligt den föreslagna ordningen ersättas av det förordnande som myndigheten utfärdar. Särskilda behörighetsbevis kan därför undvaras.

Jag har nyss föreslagit att Kammarkollegiet skall anförtros prövningen av vilka trossamfund som skall ha vigselrätt. Det ter sig då naturligt att Kammarkollegiet också får besluta om förordnande och entledigande av vigselförrättare. Detta är också promemorians förslag. Det tillstyrks av majoriteten av remissinstanserna.

En remissinstans anser att vigselförrättare bör förordnas och entledigas av länsstyrelserna eftersom dessa har god lokal- och personkännedom och dessutom förordnar borgerliga vigselförrättare.

Länsstyrelserna sysslar i dag med vigselärenden därigenom att de förordnar borgerliga vigselförrättare och utfärdar behörighetsbevis för vigselförrättare i andra trossamfund än Svenska kyrkan. Som jag nyss har anfört bör behörighetsbevisen inte längre finnas kvar. Att ge länsstyrelserna uppgiften att pröva frågor om förordnande och entledigande av vigselförrättare skulle innebära en spridning av

prövningen till ett stort antal myndigheter, vilka var för sig endast undantagsvis skulle komma i kontakt med denna ärendetyp. En sådan ordning skulle också innebära att uppgifter om behöriga vigsselförrättare inte skulle vara samlade vid en myndighet, vilket försvårar för den som vill kontrollera om en viss vigsselförrättare är behörig.

Min slutsats är att Kammarkollegiet bör besluta inte bara i frågor om vigsselförrättare för trossamfund utan också i frågor om förordnande av vigsselförrättare.

På motsvarande sätt bör Kammarkollegiet besluta i frågor som rör återkallelse av ett förordnande att vara vigsselförrättare. Härigenom uppnås, även i fråga om behörighetens upphörande, att registret över vigsselförrättare kan hållas aktuellt.

Att inte trossamfunden själva utan Kammarkollegiet beslutar om återkallelse medför visserligen att en person under en kortare tid kan vara behörig att viga, trots att hans samfund inte önskar det. Men denna konsekvens, som får vägas mot fördelen av att det inte kan råda någon tvekan om när behörigheten upphör, kan enligt min mening accepteras.

En annan fråga är *för hur lång tid behörigheten skall gälla*. För närvarande utformas förordnandena för vigsselförrättare i regel så att de gäller så länge vigsselförrättaren har kvar sin befattning. Det kan emellertid uppstå situationer där det inte är alldeles klart huruvida en vigsselförrättare har lämnat sin befattning eller inte. Även detta har orsakat problem med vigslar som visat sig vara ogiltiga.

Jag anser att det vid varje givet tillfälle bör stå klart huruvida behörighet att viga föreligger eller inte. Förordnanden att vara vigsselförrättare bör därför inte knytas till en viss händelse utan gälla antingen tills vidare, dvs. intill dess att beslut meddelas om återkallelse, eller också till en viss angiven dag.

Ytterligare en fråga rör prövningen av *vigsselförrättarens lämplighet* för uppdraget. För närvarande gäller att denna uppgift i många fall har anförtratts samfundet. Huruvida en ändring i detta förhållande bör göras måste bli beroende av om det finns sakliga skäl för det.

Det resonemang jag har fört i det föregående har utmynnat i att den formella beslutanderätten bör flyttas från samfunden till Kammarkollegiet. Men det har inte framkommit något i detta ärende som ger anledning att anse att de samfund som i dag utför kunskapsprövningen av vigsselförrättare inte skulle kunna göra detta även framdeles. Tvärtom är jag övertygad om att den nuvarande ordningen i detta avseende från många aspekter är lämplig.

Vad jag nu har anfört leder till slutsatsen att Kammarkollegiet bör kunna uppdraga åt vissa trossamfund att själva utföra prövningen av tänkta vigsselförrättare. Jag skall strax återkomma till frågan om vad denna prövning bör innefatta.

Den möjlighet som regeringen i dag har att i efterhand giltigförklara

en ogiltig vigsel vid synnerliga skäl bör behållas (se 4 kap. 2 § Prop. 1992/93:211 äktenskapsbalken).

2.3.4 Vilka krav bör ställas på trossamfunden resp. vigselförrättarna?

Mitt förslag: Reglerna om medgivande av vigselrätt och förordnande av vigselförrättare skall samlas i en ny lag. I lagen anges dels vad som krävs av ett trossamfund för att det skall få vigselrätt, dels vilka krav som ställs på vigselförrättare. Vidare anges förutsättningarna för att vigselrätten resp. förordnandet skall få återkallas.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt (se promemorian s. 20 f.).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget. Några remissinstanser har haft synpunkter på den lagtekniska utformningen.

Skälen för mitt förslag: Med den nya ordning som jag föreslår bör reglerna om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan samlas i en ny lag. I lagen bör det anges dels vad som krävs av ett trossamfund för att det skall få vigselrätt, dels vilka krav som ställs på vigselförrättare.

Förutsättningarna för att ett trossamfund skall medges vigselrätt bör vara väsentligen desamma som enligt regeringens hittillsvarande praxis (se avsnitt 2.2). I lagen bör därvid uttryckligen anges att samfundet skall ha en varaktig verksamhet och en organisation som gör att det kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel kommer att iakttas. Jag återkommer i specialmotiveringen till vissa tillämpningsfrågor.

Som jag redan har varit inne på (se avsnitt 2.3.2) kan ett trossamfund i vissa fall fråntas sin vigselrätt. Förutsättningarna för det - som bör anges i den nya lagen - bör liksom hittills vara att samfundet inte längre uppfyller de krav som gäller för att få vigselrätt.

I den nya lagen bör vidare anges vilka krav som skall vara uppfyllda för att någon skall kunna förordnas till vigselförrättare. Liksom hittills bör krävas att den som skall förordnas har de kunskaper som behövs för att äktenskapsbalkens regler om vigsel skall iakttas. Han måste också känna till de åtgärder som en vigselförrättare i övrigt måste vidta i samband med vigseln.

Som jag tidigare nämnt (se avsnitt 2.3.3) bör Kammarkollegiet kunna återkalla ett förordnande att vara vigselförrättare när det finns skäl för det. Grunderna för att en sådan återkallelse skall få ske bör anges i lagen. Återkallelse bör kunna ske dels när det framkommer

att den ifrågavarande vigsselförrättaren inte längre uppfyller de kunskapskrav som ställts upp i lagen, dels när vigsselförrättaren missköter sitt uppdrag, t.ex. genom att inte iaktta de bestämmelser som gäller för vigsel.

Som jag har berört tidigare är det samfunden som bör få vigselrätten. Det är också samfunden som avgör om man skall ansöka om att en viss person skall utses till vigsselförrättare. Systemet bygger alltså på att den som utses till vigsselförrättare har samfundets förtroende. Det är då också logiskt att samfundet skall kunna få en vigsselförrättare entledigad utan vidare prövning av de skäl som samfundet kan ha för en begäran om entledigande. Av lagen bör därför framgå att Kammarkollegiet skall återkalla ett förordnande att vara vigsselförrättare, om det begärs av samfundet.

2.3.5 Bör Kammarkollegiets beslut i vigselärenden kunna överklagas?

Mitt förslag: Kammarkollegiets beslut i vigselärenden skall inte kunna överklagas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 16).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna godtar förslaget. Tre remissinstanser anser dock att beslut i vigselärenden bör kunna överklagas till regeringen. Två remissinstanser anser att det bör finnas en möjlighet för Kammarkollegiet att i särskilt komplicerade fall överlämna en fråga om vigselrätt till regeringen för prövning.

Skälen för mitt förslag: Kammarkollegiets prövning av vigsselfrågor har ofta stor betydelse för de berörda trossamfunden och för enskilda personer. Prövningen kan också ibland innefatta besvärliga bedömningar. Detta talar för att besluten skall kunna överklagas. Ärendena är emellertid av ett sådant slag att den handläggande myndigheten snabbt kommer att upparbeta en exklusiv kompetens. En fast praxis är etablerad sedan länge och det finns enligt min mening inte anledning att avvika från de principer som följts hittills. Prövningen torde därför sällan bereda några svårigheter. I de fall där nya omständigheter kan tillföras eller sökanden vill anföra nya argument finns det möjlighet att ta upp frågan till ny prövning. Samfundens möjligheter att inge förnyade ansökningar till prövningsmyndigheten är i princip obegränsade. Därtill kommer att samfunden enligt vad jag tidigare har anfört (avsnitt 2.3.4) bör ha rätt att efter anmälan få en vigsselförrättares behörighet återkallad.

Jag anser därför, vid en samlad bedömning, att det får anses tillräckligt att frågorna prövas i en instans. Ärendena är inte av ett

sådant slag att de avser enskildas civila rättigheter. Att Sverige är bundet av Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna föranleder därför enligt min mening inte någon annan bedömning. Prop. 1992/93:211

Jag anser inte att det finns skäl att införa en ordning som innebär att komplicerade ärenden kan överlämnas till regeringen.

2.4 Kostnader

De föreslagna ändringarna har till syfte att rationalisera verksamheten och att minska antalet fall där en vigsel i efterhand kan visa sig vara ogiltig. Ändringarna innebär att prövningen av ärenden om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan och frågor om förordnande av vigselförrättare skall skötas av Kammarkollegiet samt att regeringens och länsstyrelsernas befattningshavare med ärendena upphör.

Ändringarna medför en minskning av arbetsbelastningen hos regeringen och hos länsstyrelserna. Där frigörs alltså resurser. För såväl regeringen som de enskilda länsstyrelserna torde dock, som flera remissinstanser har framhållit, resursbesparingen vara av marginell betydelse.

Kammarkollegiet får ökade arbetsuppgifter. Frågan om finansieringen av detta får prövas i annat sammanhang.

2.5 Ikraftträdande m.m.

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. En lämplig tidpunkt är den 1 juli 1993.

De ansökningar om vigselrätt eller om förordnande av vigselförrättare som har gjorts hos regeringen före den 1 juli 1993 men som inte har fattats beslut om vid denna tidpunkt bör överlämnas till Kammarkollegiet för avgörande. För detta behövs inte några särskilda övergångsbestämmelser (jfr prop. 1972:8 s. 33).

Vigselförrättare som har förordnats med tillämpning av nuvarande regler är behöriga att viga först efter det att länsstyrelsen har utfärdat ett behörighetsbevis. Med de föreslagna reglerna försvinner behörighetsbevisen och behörigheten inträder direkt genom förordnandet. Som föreslås i promemorian bör de nya reglerna gälla även i de fall då ett förordnande har meddelats före ikraftträdandet. Det betyder att den som är förordnad som vigselförrättare men för vilken behörighetsbevis inte har utfärdats blir behörig genom att lagen träder i kraft. Vidare betyder det att förordnandet kan upphöra endast efter beslut av Kammarkollegiet, om det inte angetts i förordnandet att det upphör en viss dag.

Ett praktiskt problem av övergångskaraktär är hur Kammarkollegiet skall få kännedom om vilka personer som för närvarande är behöriga att förrätta vigsel. Länsstyrelserna har uppgifter om de vigselförrättare som enligt nuvarande regler är behöriga att förrätta vigsel. Har vederbörande avlidit eller har hans befattning upphört efter den 1 januari 1988 är detta dock inte känt för länsstyrelsen. Självfallet har länsstyrelsen inte heller kännedom om sådana vigselförrättare som är förordnade men som inte anmälts till länsstyrelsen för utfärdande av behörighetsbevis.

Länsstyrelserna bör självfallet överlämna de uppgifter de har om vigselförrättare till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet bör också hos de trossamfund som enligt nuvarande regler har rätt att förordna vigselförrättare höra efter vilka personer som har förordnats till vigselförrättare inom samfundet. Vidare bör Kammarkollegiet ta reda på om något förordnande har återkallats eller om någon behörig vigselförrättare har avlidit.

Genom de åtgärder som jag nu har beskrivit torde Kammarkollegiet kunna få kompletta eller nära nog kompletta uppgifter om behöriga vigselförrättare. Skall man få en garanti för att uppgifterna är kompletta torde det behöva föreskrivas att de vigselförrättare som har förordnats före lagens ikraftträdande behåller sin behörighet endast om samfundet före en viss dag lämnar uppgifter om dem till Kammarkollegiet. Jag instämmer i promemorians ståndpunkt (s.19) att det inte är påkallat med en sådan övergångsregel.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag har anfört har inom Justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken
2. lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än svenska kyrkan.

Lagrådet har granskat lagförslagen.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

4 kap.

3 §

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. *sådan* präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen (1993:000) om

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Paragrafen innehåller regler om vilka som är behöriga att förrätta vigsel. I punkt 2 har gjorts en ändring beträffande vigselförrättare i andra trossamfund än Svenska kyrkan. Den nya lydelsen innehåller en hänvisning till den nya lagen om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan. I den lagen finns bestämmelser om tillstånd att förrätta vigsel för andra trossamfund än Svenska kyrkan och om förordnande av vigselförrättare i sådana samfund.

4.2 Förslaget till lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

1 §

Annat trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

Enligt denna paragraf kan andra trossamfund än Svenska kyrkan medges rätt att förrätta vigsel.

I *första stycket* anges som en första förutsättning att samfundet skall ha en varaktig verksamhet. Om det är fråga om en sammanlutning som vid en samlad bedömning kan antas vara av mera tillfällig karaktär, skall vigselrätt alltså inte medges.

Frågan om verksamheten skall anses varaktig bör bedömas bl.a. med hänsyn till den tid som den har pågått. I första hand bör därvid beaktas den verksamhet som bedrivits i Sverige men även verksamhet utomlands kan tillmätas viss betydelse. I kravet på varaktighet ligger också att det skall kunna antas att verksamheten kommer att fortsätta under lång tid. Vid denna bedömning kan samfundets storlek och omfattningen av dess verksamhet vara av betydelse men också dess stabilitet i övrigt. En omständighet som ofta kan ge ledning är om samfundet har beviljats statsbidrag för sin verksamhet av Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund.

En andra förutsättning för vigselrätt är att samfundet skall ha en organisation som erbjuder tillräckliga garantier för att bestämmelserna om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder iakttas. De bestämmelser som är aktuella är dels 4 kap. 2 § äktenskapsbalken om hur en vigsel skall gå till, dels 4 kap. 5 - 8 §§ äktenskapsbalken om

ordningen för vigseln, kontroll av hindersbevis och underrättelse till skattemyndighet. I första hand är detta skyldigheter som åligger den enskilda vigselförrättaren. Organisationen måste dock vara sådan att även samfundet tar ett ansvar för att bestämmelserna efterlevs.

Den praxis som hittills har utbildats bör kunna ge ledning även framdeles vid bedömningen av om förutsättningar för tillstånd att förrätta vigsel föreligger. Denna praxis har redovisats i avsnitt 2.2.

I *andra stycket* anges att frågan om vigselrätt prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Härav följer att samfundet måste ha utsett någon eller några som är behöriga att företräda samfundet. Inget sägs i lagen om vad ansökningen skall innehålla. Självfallet bör dock samfundet redovisa sådant som är av betydelse för Kammarkollegiets prövning.

Ett tillstånd att förrätta vigsel skall gälla tills vidare. I 3 § första stycket anges under vilka förutsättningar ett tillstånd att förrätta vigsel skall återkallas.

2 §

Kammarkollegiet får, efter ansökan av ett trossamfund som har fått tillstånd att förrätta vigsel, förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare.

Innan en person förordnas till vigselförrättare skall Kammarkollegiet pröva att han har de kunskaper som behövs för uppdraget. Kammarkollegiet får uppdra åt trossamfundet att utföra denna prövning.

Ett förordnande att vara vigselförrättare gäller tills vidare, om det inte har begränsats att gälla till en angiven dag.

Paragrafen innehåller regler om förordnande av vigselförrättare. Bestämmelsen innebär att endast den som har förordnats till vigselförrättare av Kammarkollegiet är behörig att förrätta vigsel. Enligt *första stycket* kan ett sådant förordnande meddelas endast på begäran av trossamfundet. Förordnandet bör utformas så att det namnger den eller de befattningshavare som avses.

En vigselförrättare skall ha sådana kunskaper att äktenskapsbalkens regler om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas. Innan ett förordnande att vara vigselförrättare meddelas måste det därför prövas om den föreslagne har sådana kunskaper. Det följer av *andra stycket*. Vigselförrättaren måste ha kännedom om innehållet i bestämmelserna i 4 kap. 2 och 5 - 8 §§ äktenskapsbalken. Av de krav som enligt 1 § ställs på samfundet framgår att samfundet har ett ansvar för att vigselförrättarna får tillräckliga kunskaper.

I vissa fall kan det redan av de handlingar som har fogats till ansökan om förordnande av vigselförrättare framgå att den föreslagne vigselförrättaren har de kunskaper som krävs för uppdraget. Om så inte är fallet får Kammarkollegiet på annat sätt förvissa sig om att han besitter erforderliga kunskaper, exempelvis genom ett personligt

sammanträffande. Ett annat sätt som har använts i regeringens handläggning är att lagmannen vid en tingsrätt ombeds att vid ett personligt sammanträffande förhöra sig om den föreslagne vigselförrättarens kunskaper och därefter avge ett skriftligt yttrande.

Prövningen är avsedd att säkerställa att vigselförrättaren har erforderliga kunskaper om gällande regler om vigslar. Någon ytterligare prövning är inte avsedd att äga rum. Bedömningen av en vigselförrättares kvalifikationer och lämplighet i övrigt får således ankomma på trossamfundet.

Kammarkollegiet har möjlighet att överlämna den kunskapsprövning som annars ankommer på kollegiet till trossamfundet. Avsikten med denna föreskrift är att vissa trossamfund, främst sådana som hittills har haft rätt att förordna vigselförrättare, även fortsättningsvis skall kunna anförtros uppgiften att fullt ut pröva presumtiva vigselförrättares lämplighet. Uppdraget till samfundet torde i regel kunna utformas generellt, men det finns inget hinder mot att uppdraget begränsas till ett enskilt fall om förhållandena så påkallar. Har Kammarkollegiet uppdragit åt ett trossamfund att utföra kunskapsprövningen av blivande vigselförrättare, får samfundets ansökan om förordnande av en viss person anses innebära att samfundet konstaterat att vederbörande besitter tillräckliga kunskaper. Ansökan kan då bifallas omedelbart.

Till skillnad från vad som gällde tidigare inträder behörigheten att viga omedelbart genom Kammarkollegiets tillståndsbeslut.

Ett förordnande att vara vigselförrättare gäller enligt *tredje stycket* som huvudregel tills vidare. Det betyder att vigselförrättaren är behörig att viga intill dess att Kammarkollegiet meddelar beslut om upphävande av förordnandet. I vissa fall kan det dock finnas skäl att begränsa förordnandet. Ett skäl kan vara att det rör sig om en pensionerad vigselförrättare som tillfälligtvis skall fylla en vakans. Kammarkollegiet har då möjlighet att begränsa förordnandet att gälla till en viss dag. Däremot får förordnandet inte utformas så att det upphör när en viss händelse inträffar. Skälen för detta har behandlats i avsnitt 2.3.3.

3 §

Om Kammarkollegiet finner att ett trossamfund som fått tillstånd att förrätta vigsel inte längre uppfyller kraven enligt 1 §, skall Kammarkollegiet återkalla tillståndet.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt 2 § andra stycket eller missköter vigselförrättaren sin uppgift, skall Kammarkollegiet återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

Ett förordnande att vara vigselförrättare skall återkallas av Kammarkollegiet, om samfundet begär det.

Om en vigselförrättare avlider, skall samfundet snarast anmäla detta till Kammarkollegiet.

Paragrafen handlar om återkallelse av vigselrätt, om återkallelse av förordnande för vigselförrättare och om åtgärder i anledning av vigselförrättares död.

Om ett samfund inte längre uppfyller kraven enligt 1 § skall Kammarkollegiet besluta att återkalla vigselrätten. Detta följer av *första stycket*. En situation som kan göra ett sådant beslut aktuellt är att ett trossamfund ändras organisatoriskt på ett sådant sätt att det inte längre kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas. En annan situation kan vara att ett trossamfund helt eller delvis upphör med sin verksamhet.

Av *andra stycket* följer att Kammarkollegiet kan återkalla behörigheten för en vigselförrättare. Vigselförrättare kan förekomma endast inom trossamfund som har vigselrätt. Om Kammarkollegiet återkallar vigselrätten, skall också förordnanden av vigselförrättare återkallas. Ett sådant beslut kan också bli aktuellt om det visar sig att vigselförrättaren inte har de kunskaper som enligt 2 § krävs för uppdraget. Kammarkollegiet kan även återkalla förordnandet om kollegiet får kännedom om att en vigselförrättare vid upprepade tillfällen har åsidosatt äktenskapsbalkens bestämmelser, t.ex. genom att viga utan föregående hindersprövning.

Också i andra fall kan det finnas anledning att upphäva ett förordnande. Det vanligaste skälet torde vara att vigselförrättaren lämnar den befattning som har föranlett att han blivit vigselförrättare. Det kan också vara så att trossamfundet av andra skäl inte vill ha kvar en viss person som vigselförrättare. Detta är frågor som samfundet har att bestämma om. Enligt *tredje stycket* skall därför Kammarkollegiet alltid upphäva ett förordnande att vara vigselförrättare, om trossamfundet begär detta.

I alla de fall då ett samfunds vigselrätt eller en vigselförrättares förordnande återkallas, upphör tillståndet eller behörigheten omedelbart genom Kammarkollegiets beslut.

Av ordningsskäl föreskrivs i *fjärde stycket* att trossamfund snarast skall anmäla till Kammarkollegiet när en vigselförrättare har avlidit.

4 §

Ett trossamfund som har fått tillstånd att förrätta vigsel skall hålla Kammarkollegiet underrättat om vem som är behörig att företräda samfundet samt om samfundets postadress.

Den som har förordnats till vigselförrättare skall hålla Kammarkollegiet underrättat om sin postadress.

Bestämmelserna i 4 § syftar till att åstadkomma att Kammarkollegiet skall ha tillgång till de uppgifter som kollegiet behöver för att snabbt kunna kommunicera med ett trossamfund som har vigselrätt eller med

en vigselförrättare. Detta kan vara av betydelse bl.a. vid förändringar i vigselrätten. Prop. 1992/93:211

Någon särskild sanktion för den händelse att ett samfund eller en vigselförrättare inte följer bestämmelserna i förevarande paragraf har inte ställts upp. En återkommande misskötsamhet i detta avseende kan naturligtvis läggas i den negativa vågskålen vid en bedömning av om det finns skäl att återkalla vigselrätt eller förordnande som vigselförrättare.

5 §

Beslut av Kammarkollegiet enligt denna lag får inte överklagas.

Att Kammarkollegiets beslut inte kan överklagas medför att beslut om tillstånd att förrätta vigsel och förordnande av vigselförrättare gäller omedelbart. Detsamma gäller beträffande beslut om återkallelse av vigselrätten och om entledigande av vigselförrättare.

Ikraftträdande m.m.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Ett förordnande att vara vigselförrättare som har meddelats före ikraftträdandet och som inte har upphört att gälla före den tidpunkten gäller som om det hade meddelats med tillämpning av denna lag.

Enligt övergångsbestämmelsen skall tidigare meddelade förordnanden att vara vigselförrättare gälla som om de hade meddelats med tillämpning av den nya lagen. Den nya lagens regler om att en förordnad vigselförrättare omedelbart blir behörig att viga får alltså betydelse även beträffande vigselförrättare som förordnats av regeringen eller utsetts av ett frikyrkosamfund enligt tidigare gällande regler. En sådan vigselförrättare är följaktligen alltid behörig att viga efter den nya lagens ikraftträdande, även om behörighetshandlingar enligt tidigare regler inte har utfärdats.

Också reglerna i den nya lagen om återkallelse av förordnande kommer att gälla samtliga vigselförrättare, oavsett när de förordnats. Det betyder till en början att det endast är Kammarkollegiet som kan återkalla ett förordnande att vara vigselförrättare. Det betyder också att förordnanden som inte har begränsats att gälla till en viss dag kommer att gälla tills vidare, dvs. till dess att Kammarkollegiet återkallar förordnandet eller vigselförrättaren avlider. Sådana förordnanden som har meddelats före den nya lagens ikraftträdande och som innehåller att förordnandet gäller så länge vederbörande kvarstår i sin befattning kommer alltså efter den nya lagens ikraftträdande att gälla tills vidare. Men har ett sådant förordnande enligt sin lydelse upphört före ikraftträdandet skall det naturligtvis alltså anses ha upphört när den nya lagen har trätt i kraft.

Utan att det sägs uttryckligen gäller naturligtvis ett tidigare

medgivande om vigselrätt för ett samfund även efter det att den nya lagen har trätt i kraft. Den nya lagens regler om återkallelse av vigselrätt gäller även beträffande sådana äldre medgivanden. Prop. 1992/93:211

4.3 Följdändringar

De nya bestämmelserna föranleder att förordningen (1951:703) med vissa bestämmelser ang. vigselförrättare inom annat trossamfund än Svenska kyrkan och förordningen (1987:1017) om vigselförrättare i annat trossamfund än Svenska kyrkan bör upphävas. Det får ankomma på regeringen att vidta dessa åtgärder.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

I denna promemoria föreslås ändringar i de nuvarande reglerna om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan. Bl.a. föreslås att Kammarkollegiet skall pröva frågan om vigselrätt för sådana trossamfund. Vidare föreslås att det alltid skall ankomma på en myndighet att förordna resp. entlediga vigselförrättare inom ett sådant samfund som har fått vigselrätt och att denna myndighet skall vara Kammarkollegiet. Det föreslås vidare att Kammarkollegiets beslut i sådana frågor inte skall kunna överklagas. Ytterligare en nyhet är att de nuvarande behörighetsbevisen för vigselförrättare föreslås avskaffade.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1993.

I Förslag till

Lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 3 §

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. präst eller annan befattningshavare i annat trossamfund, *om regeringen har medgett samfundet vigselrätt och länsstyrelsen har utfärdat intyg om prästens eller befattningshavarens behörighet,*

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. präst eller annan befattningshavare i annat trossamfund *enligt bestämmelserna i lagen (1993:000) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än svenska kyrkan,*

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Häriigenom föreskrivs följande.

1 § Andra trossamfund än Svenska kyrkan kan medges rätt att förrätta vigsel inom samfundet. En förutsättning är att samfundet har en sådan organisation att det måste antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas.

Frågor om medgivande av vigselrätt prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet.

Ett medgivande av vigselrätt gäller tills vidare.

2 § Kammarkollegiet får efter ansökan av ett trossamfund som har medgetts vigselrätt förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att förrätta vigsel.

Ett förordnande att vara vigselförrättare gäller tills vidare, om det inte har begränsats att gälla till en angiven dag.

Innan en person förordnas som vigselförrättare, skall Kammarkollegiet pröva att denne har de kunskaper som erfordras för uppdraget. Kammarkollegiet får dock uppdra åt trossamfundet att utföra denna prövning.

3 § Föreligger inte längre förutsättningarna för ett lämnat medgivande av vigselrätt eller ett förordnande av vigselförrättare, skall Kammarkollegiet upphäva detta.

Ett förordnande att vara vigselförrättare skall alltid upphävas av Kammarkollegiet, om samfundet begär det.

Om en vigselförrättare avlider, skall trossamfundet snarast anmäla detta till Kammarkollegiet.

4 § Ett trossamfund som har medgivits vigselrätt skall hålla Kammarkollegiet underrättat om vem som är behörig att företräda samfundet samt om samfundets postadress.

Den som förordnats som vigselförrättare skall hålla Kammarkollegiet underrättat om sin postadress.

5 § Beslut av Kammarkollegiet enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Ett förordnande att vara vigselförrättare som har meddelats förelagens ikraftträdande gäller som om det hade meddelats med tillämpning av den nya lagen.

Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över Prop. 1992/93:211
promemorian Behörighet att förrätta vigsel inom andra Bilaga 3
trossamfund än Svenska kyrkan m.m. (Ds 1992:94)

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Göta hovrätt, Umeå tingsrätt, Riksskatteverket, Statens invandrarverk, Kammarkollegiet, länsstyrelserna i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län, Malmö län och Uppsala län samt Svenska kyrkans centralstyrelse, Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, De fria kristna samfundens råd / Samråd, Sveriges frikyrkoråd och Pingstförsamlingarnas vigselnämnd.

Statistiska centralbyrån har avstått från att yttra sig.

1 Förslag till

Lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

3 §

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund, om regeringen har medgett samfundet vigselrätt och länsstyrelsen har utfärdat ett intyg om prästens eller befattningshavarens behörighet,

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. präst eller annan befattningshavare i andra trossamfund enligt bestämmelserna i lagen (1993:000) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Andra trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det måste antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas endast av någon som efter ansökan av samfundet förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd att förrätta vigsel prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet.

Ett tillstånd att förrätta vigsel gäller tills vidare.

2 § Kammarkollegiet får, efter ansökan av ett trossamfund som har fått tillstånd att förrätta vigsel, förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare.

Ett förordnande att vara vigselförrättare gäller tills vidare, om det inte har begränsats att gälla till en angiven dag.

Innan en person förordnas till vigselförrättare skall Kammarkollegiet pröva att han har de kunskaper som behövs för uppdraget. Kammarkollegiet får uppdra åt trossamfundet att utföra denna prövning.

3 § Om Kammarkollegiet finner att ett trossamfund som fått tillstånd att förrätta vigsel inte längre uppfyller kraven enligt 1 §, skall Kammarkollegiet återkalla tillståndet.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt 2 § tredje stycket eller missköter vigselförrättaren sin uppgift, skall Kammarkollegiet återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

Ett förordnande att vara vigselförrättare skall alltid återkallas av Kammarkollegiet, om samfundet begär det.

Om en vigselförrättare avlider, skall samfundet snarast anmäla detta till Kammarkollegiet.

4 § Ett trossamfund som har fått tillstånd att förrätta vigsel skall hålla Kammarkollegiet underrättat om vem som är behörig att företräda samfundet samt om samfundets postadress.

Den som har förordnats till vigselförrättare skall hålla Kammarkollegiet underrättat om sin postadress.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Ett förordnande att vara vigsselförrättare som har meddelats före ikraftträdandet och som inte har upphört att gälla före den tidpunkten gäller som om det hade meddelats med tillämpning av denna lag.

Lagrådet

Prop. 1992/93:211

Bilaga 5

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-02-18

Närvarande: justitierådet Per Jermsten, regeringsrådet Stig von Bahr, justitierådet Inger Nyström.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 11 februari 1993 har regeringen på hemställan av statsrådet Laurén beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Gudrun Antemar.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Regeringens proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 februari 1993	5
1 Inledning	5
2 Allmän motivering	6
2.1 Bakgrund	6
2.2 Nuvarande ordning	7
2.3 Överväganden	8
2.3.1 Behov av ändringar	8
2.3.2 Vem skall besluta i frågor om vigselrätt för trossamfund?	9
2.3.3 Förordnande och entledigande av vigselförrättare	11
2.3.4 Vilka krav bör ställas på trossamfundet resp. vigselförrättarna?	14
2.3.5 Bör Kammarkollegiets beslut i vigsel- ärenden kunna överklagas?	15
2.4 Kostnader	16
2.5 Ikraftträdande m.m.	16
3 Upprättade lagförslag	17
4 Specialmotivering	17
4.1 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken	17
4.2 Förslaget till lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan	18
4.3 Följdändringar	23
5 Hemställan	23
6 Beslut	23
 Bilaga 1 Sammanfattning av promemorian	24
Bilaga 2 Promemorians lagförslag	25
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna	27
Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag.	28
Bilaga 5 Utdrag ur protokoll vid Lagrådets sammanträde den 16 februari 1993	31